
Vakontwikkelgroep Nederlands: Lees- en schrijfvaardigheid HAVO en vwo Nederlands *Eerste concept*

In het vorige nummer van Moer is het grootste gedeelte van het concept-examenprogramma van de Vakontwikkelgroep Nederlands reeds als voorpublicatie afgedrukt. Om het beeld compleet te maken volgt hieronder het ontbrekende gedeelte: de voorstellen voor de examenonderdelen 'Leesvaardigheid' en 'Schrijfvaardigheid'. De voorgestelde examenprogramma's voor het HAVO en het VWO zijn volledig identiek. Het niveauverschil dient volgens de Vakontwikkelgroep tot uitdrukking te komen in de keuze van teksten en documentatiemateriaal.

Om deze voorstellen in de juiste context te plaatsen verwijst de redactie naar de voorpublicatie in Moer 1995•4 (p. 190-200). Daar verantwoordt de VOG Nederlands haar keuzes.

Op het moment dat deze Moer verschijnt zal het tweede concept van de Vakontwikkelgroep inmiddels het licht hebben gezien. De VOG heeft daarmee haar taak voltooid. Nadat de Coördinatiecommissie van de Stuurgroep Tweede Fase zich over het concept heeft gebogen is het woord vanaf januari 1996 aan de politiek.

De belangrijkste wijziging in het tweede concept is dat de schrijfpdracht uit het eindexamen is verdwenen. De Stuurgroep stond niet meer dan één examen zitting toe. Aan het schoolonderzoek is nu het schrijven van een gedocumenteerd opstel toegevoegd. Verder is het niveauverschil tussen HAVO en VWO aangescherpt. HAVO-leerlingen hoeven slechts aan een van de onderdelen voordracht of discussie te voldoen. Ook hoeft op het HAVO geen literatuurgeschiedenis te worden onderwezen.

A Leesvaardigheid

De kandidaat kan van enkele teksten die tot verschillende tekstsoorten behoren en die over een thematiek handelen waarover de kandidaat basiskennis heeft, de informatieve en persuasieve bijdrage aan de thematiek vaststellen.

INRICHTING VAN HET EXAMEN

- Ten minste een jaar van te voren worden twee onderwerpsgebieden centraal door de Commissie Examenopgaven bekend gemaakt, één daarvan is een neerlandistisch onderwerpsgebied. Een Commissie Advisering Thema-aanbieding (zie toelichting) stelt vervolgens een documentatiemap samen die minstens een jaar van te voren aan de scholen ter beschikking staat. Deze documentatiemap verschilt voor HAVO en VWO in het abstractieniveau van de teksten. De onderwerpsgebieden behoeven voor HAVO en VWO niet dezelfde te zijn.
- Deze documentatiemap is ten dienste van het examen 'Leesvaardigheid' en het examen 'Schrijfvaardigheid'.
- Op het examen krijgen de kandidaten een aantal teksten met vragen en opdrachten uitgereikt die in de sfeer liggen van één van de twee centraal vastgestelde onderwerpsgebieden.
- De kandidaten moeten van tenminste één tekst een beknopte op de structuur gerichte samenvatting kunnen geven. De omvang van de samenvatting ligt maximaal tussen 5 en 10 procent van de oorspronkelijke tekst.
- Waar de school van mening is dat voor allochtone leerlingen extra tijd nodig is op het examen, kan daarvoor toestemming gegeven worden.
- Het 'parafraseren van expliciet aanwezige of verwoorden van impliciet aanwezige tekstinhouden' (eindterm 1.2) vergen een niet geringe produktieve taalvaardigheid. Om op dit punt allochtone leerlingen niet op voorhand in een nadelige positie te brengen, verdient het de voorkeur deze vaardigheden zo receptief mogelijk te toetsen op het examen.

TOELICHTING

- De teksten behoren tot de tekstsoorten: uiteenzetting, beschouwing en betoog. Bij een uiteenzetting houdt dit in dat objectief uitleg gegeven wordt, indelingen worden aangeduid,

domeinen	subdomeinen	eindtermen
A Leesvaardigheid	1 Analyseren en interpreteren	1 De kandidaat kan tekstsoorten vaststellen op grond van het belangrijkste schrijfdoel.
		2 De kandidaat kan onderwerpen en hoofdgedachten van gehele teksten en tekstgedeelten aanwijzen of parafraseren voor zover expliciet aanwezig, en verwoorden voor zover impliciet aanwezig.
		3 De kandidaat kan inhoudelijke en functionele relaties benoemen die ex- of impliciet tussen tekstonderdelen aanwezig zijn.
	2 Beoordelen	1 De kandidaat kan een oordeel geven over de aanvaardbaarheid van verstrekte gegevens op grond van consistentie, volledigheid, controleerbaarheid en relevante gegevens over de bron.
		2 De kandidaat kan een oordeel geven over de aanvaardbaarheid van meningen en argumenten op grond van benodigde ondersteuning, geldigheid van redeneringen en correct gebruik van argumentatiewijzen.
	3 Samenvatten	1 De kandidaat is in staat teksten en tekstgedeelten beknopt samen te vatten, dat wil zeggen te reduceren tot de hoofduitspraak (hoofduitspraken) met bijbehorende ondersteuning of (belangrijke) ondergeschikte uitspraken.

Afbeelding 1: De examenstof voor het domein Leesvaardigheid

samenhangen en processen worden verduidelijkt, en dergelijke. Bij een beschouwing houdt dit in dat interpretaties, vergelijkingen, verklaringen, opinies en dergelijke ter overweging worden aangeboden. Bij een betoog houdt dit in elk geval in dat een duidelijk standpunt wordt bepaald dat met voldoende steekhoudende argumentatie wordt gerechtvaardigd.

- Onder *basiskennis* verstaan we dat de inhoud van de teksten zodanig gekozen moet zijn dat deze aansluiten bij de centraal vastgestelde onderwerpsgebieden. Voor alle leerlingen en in het bijzonder voor de allochtone leerlingen, is het van belang dat zij zich op de onderwerpsgebieden hebben kunnen voorbereiden.
- Op het totaal van de studielast voor leesvaardigheid en schrijfvaardigheid kan bespaard worden indien als oefenteksten gebruik wordt gemaakt van teksten uit de documentatiemap ten behoeve van het gedocumenteerde opstel.
- Onder teksten verstaan we ook elektronisch gepresenteerde teksten waarin de lezer zijn eigen route door de aangeboden informatie kan bepalen.

Commissie Advisering Thema-aanbieding

- 1 De commissie heeft jaarlijks het volgende tot taak:
 - het doen van voorstellen voor onderwerpsgebieden aan de Commissie Examenopgaven Voortgezet Onderwijs (CEVO);
 - uitwerken van de door de CEVO vastgestelde onderwerpsgebieden in een concrete vraag- of probleemstelling;
 - verzamelen in een documentatiemap van secundaire literatuur bij de uitgewerkte vraag- of probleemstelling;
 - verzamelen van aanvullende bronnen bij de uitgewerkte vraag- of probleemstelling in een bronnenboek.
- 2 De documentatiemap wordt uitgebracht door de overheid.
- 3 Het aanvullende bronnenboek wordt uitgegeven door een nog nader aan te duiden instelling (bijvoorbeeld de SLO) en kan door de scholen gekocht worden.
- 4 De commissie is als volgt samengesteld:
 - voorzitter;
 - een vertegenwoordiger uit het HBO en WO;

Domeinen	Subdomeinen	Eindtermen
c Schrijf- vaardigheid	1 Het gedocu- menteerd opstel	1 De kandidaat kan vanuit verzamelde en/of verstrekte docu- mentatie relevante inhoudselementen ontwikkelen, kiezen en ordenen ten behoeve van het aangeduide doel en publiek.
		2 De kandidaat kan de inhoud verwoorden in een voor de doelgroep adequate stijl en in overeenstemming met: - de kenmerken van de desbetreffende tekstsoort; - de regels voor de spelling, de interpunctie en de zinsbouw.
	2 Het werkstuk	1 De kandidaat kan over een neerlandistisch onderwerp zelfstandig documentatie verzamelen die enige omvang heeft.
		2 De kandidaat kan bij de verwerking van het documentatie- materiaal het leesdoel bepalen, een adequate leesmanier kiezen en een leesplan vaststellen en eventueel bijstellen.
		3 De kandidaat kan vanuit die documentatie een vraagstelling kiezen en vandaar uit inhoudselementen kiezen, formuleren en ordenen, waarbij ook gebruik gemaakt wordt van een tekstverwerker.
		4 De kandidaat kan een adequate rapportagevorm kiezen.
		5 De kandidaat kan de inhoud verwoorden volgens de taal-, inhouds- en vormgevingsconventies die voor werkstukken gelden.
		6 De kandidaat kan de tekst van het werkstuk reviseren op basis van geleverd commentaar, waarbij ook gebruik gemaakt wordt van de mogelijkheden van een tekstverwerker.

Afbeelding 2: De examenstof voor het domein Schrijfvaardigheid

- docenten (twee uit het HAVO en twee uit het VWO);
- een ambtelijk secretaris van het CITO.

c Schrijfvaardigheid

De kandidaat kan op basis van verzameld bronnenmateriaal binnen een van te voren ingebracht onderwerpsgebied een tekst van redelijke omvang schrijven.

INRICHTING VAN HET EXAMEN

- Ten aanzien van de gegeven thematiek en het verzameld bronnenmateriaal geldt het volgende:
 - Ten minste een jaar van te voren worden twee onderwerpsgebieden centraal (door de Commissie Examenopgaven) bekend gemaakt; één daarvan is een neerlandistisch thema; een Commissie Advisering Thema-

aanbieding (zie toelichting) stelt daartoe een documentatiemap samen die minstens een jaar van te voren aan de scholen ter beschikking staat.

- Deze documentatiemap verschilt voor het HAVO en VWO in het abstractieniveau van de teksten. De thema's behoeven voor HAVO en VWO niet dezelfde te zijn.
- Op het Centraal Examen krijgen de kandidaten de keuze uit enkele centraal opgestelde opdrachten per thematiek waarover geschreven dient te worden. Ook het doel en publiek worden in de opdrachten aangegeven.
- Het documentatiemateriaal dat de kandidaat mee mag nemen naar de examenzitting mag ten hoogste 25 pagina's A4 oorspronkelijk materiaal beslaan. Bij de opgaven zullen richtlijnen voor (beperkt) citeren en parafaseren opgenomen worden.

- Waar de school van mening is dat voor (alloch-tone) leerlingen extra tijd nodig is op het examen, kan daarvoor toestemming gegeven worden.
- Wanneer de leerlingen zelf nog aanvullende documentatie verzamelen, dienen zij daarbij ook gebruik te kunnen maken van geautomatiseerde gegevensbestanden.
- In de regeling voor het examen geeft de school aan op welke wijze het schrijven van een werkstuk bij Nederlands is gerealiseerd. Het werkstuk wordt gemaakt aan de hand van een neerlandistisch onderwerp, bijvoorbeeld als onderdeel van het leesdossier bij 'Literatuur' of een onderwerp uit het domein 'Kennis over Taal en Taalverschijnselen'.

TOELICHTING

Commissie Advisering Thema-aanbieding

- 1 De commissie heeft jaarlijks het volgende tot taak:
 - het doen van voorstellen voor onderwerpsgebieden aan de CEVO;
 - uitwerken van de door de CEVO vastgestelde onderwerpsgebieden in een concrete vraag- of probleemstelling;
 - verzamelen in een documentatiemap van secundaire literatuur bij de uitgewerkte vraag- of probleemstelling;
 - verzamelen van aanvullende bronnen bij de uitgewerkte vraag- of probleemstelling in een bronnenboek.
 - 2 De documentatiemap wordt uitgebracht door de overheid.
 - 3 Het aanvullende bronnenboek wordt uitgegeven door een nog nader aan te duiden instelling (bijvoorbeeld de SLO) en kan door de scholen gekocht worden.
 - 4 De commissie is als volgt samengesteld:
 - voorzitter;
 - een vertegenwoordiger uit het HBO en WO;
 - docenten (twee uit het HAVO en twee uit het VWO);
 - een ambtelijk secretaris van het CITO.
- De aard van de te schrijven tekst bij het gedocumenteerd opstel is informierend, beschouwend, betogend of een mengvorm daarvan.
 - Een redelijke omvang voor het gedocumenteerd opstel is 600 woorden.
 - Wanneer de organisatie van het Centraal Examen daartoe de mogelijkheid biedt, zou de

tekst van een gedocumenteerd opstel geschreven kunnen worden met behulp van een tekstverwerker.

- De leerkracht kan met de leerlingen de teksten over het thema verwerken. Aan de hand van het verwerkte materiaal kunnen schrijfopdrachten uitgevoerd worden. Met name tweede-taalleerders kunnen zich, gezien de beschikbare tijd voor de documentatiefase, op deze wijze eenzelfde informatieniveau verwerven als de moedertaalleerlingen.
- Onder 'de kenmerken van de desbetreffende tekstsoort' (eindterm 2) worden ook begrepen compositorische aspecten en de opbouw.
- Een redelijke omvang voor het werkstuk ligt tussen de 2000 en 2500 woorden.
- Ten aanzien van het commentaar op het werkstuk geldt dat dit door medeleerlingen en/of de leerkracht geleverd kan worden.
- Bij het gebruik maken van de mogelijkheden van een tekstverwerker bij de revisie van een werkstuk valt te denken aan: opmaakmogelijkheden; controle op het gebruik van spelling, grammatica en stijl.